

1 Teret dokazivanja

1.1 Koja su pravila u vezi s teretom dokazivanja?

U belgijskom pravnom sustavu postoji razlika između građanskog i trgovačkog prava. Trgovačko pravo posebno je pravo koje se primjenjuje na trgovce, a građansko je pravo opće pravo.

Pravila o dokazima u okviru građanskog prava utvrđena su u članku 1315. i dalje Građanskog zakonika (*Code civil / Burgerlijk Wetboek*). Riječ je o zatvorenom sustavu u kojem su vrste dokaza strogo uređene (za više pojedinosti vidjeti pitanje 5.a u nastavku).

Pravila o dokazima u okviru trgovačkog prava utvrđena su u članku 25. Trgovačkog zakonika (*Code de commerce / Wetboek van Koophandel*). Njihova su glavna obilježja otvorenost sustava i relativna sloboda u pogledu vrste dokaza u trgovačkim predmetima. U članku 25. Trgovačkog zakonika navedeno je sljedeće: „Osim vrsta dokaza koje su dopuštene u skladu s građanskim pravom, trgovačke obveze mogu se dokazati svjedočenjem u svim predmetima u kojima sud odluči da bi to trebalo dopustiti, osim u slučaju iznimki predviđenih za posebne slučajeve. Kupnja i prodaja mogu se dokazati prihvaćenim računom, ne dovodeći u pitanje ostale vrste dokaza koje su prihvatljive u skladu s trgovačkim pravom.”

Postupovni i tehnički aspekti dokazivanja u građanskim i trgovačkim predmetima uređeni su člankom 870. i dalje Pravosudnog zakonika (*Code judiciaire / Gerechtelijk Wetboek*). Člankom 876. Pravosudnog zakonika propisano je da sud mora odlučiti o sporu u skladu s pravilima o dokazima koja se primjenjuju na tu vrstu spora. Spor može biti građanski ili trgovački.

Dokaz o činjenici, tvrdnji ili navodu mora dostaviti stranka koja se na njega poziva. Stranka koja traži izvršenje obveze mora dokazati postojanje te obveze. Suprotno tome, stranka koja traži da je se oslobodi obveze mora dostaviti dokaz o plaćanju ili akt kojim se obveza ukida (članak 1315. Građanskog zakonika). U sudskom postupku svaka stranka mora dostaviti dokaze o činjenicama koje iznosi (članak 870. Pravosudnog zakonika: „*actori incumbit probatio*”). Tada protustranka, ako je to moguće i dopušteno, osporava dokaznu vrijednost tih činjenica.

1.2 Postoje li pravila prema kojima su određene činjenice izuzete od tereta dokazivanja? U kojim slučajevima? Je li moguće predočiti dokaze kako bi se pokazalo da određena pravna pretpostavka nije valjana?

Ako ne postoji prigovor na temelju javnog poretka ili nacionalne sigurnosti, dokazi se mogu izvesti za sve materijalne činjenice. Međutim, postoje tri ograničenja prava na izvođenje dokaza tijekom postupka. Prvo, činjenica koja se dokazuje mora biti relevantna za predmet. Drugo, činjenica mora biti uvjerljiva, odnosno sud je mora smatrati prihvatljivom za donošenje odluke. Treće, dokaz o činjenici mora biti pravno dopušten: privatnost, poslovna tajna i privatnost prepiske ne smiju se kršiti.

Protustranka u načelu može pobiti pretpostavke. Nije moguće osporavati samo neoborive (*juris et de jure*) pretpostavke; točnije, nezakonito je izvoditi dokaze za njihovo pobijanje. Oborive (*juris tantum*) pretpostavke mogu se osporavati suprotnim dokazima. Vrste dokaza prihvatljive u takvom slučaju uređene su građanskim pravom, ali ne i trgovačkim pravom.

1.3 U kojoj mjeri sud mora biti uvjeren u neku činjenicu kako bi presudu temeljio na postojanju te činjenice?

Sud mora biti uvjeren u dokaz koji su dostavile stranke na temelju njegove vrijednosti i vjerodostojnosti. Ako sud zaključi da mu dostavljeni dokazi mogu pomoći u rješavanju spora i da pouzdano odražavaju istinu u pogledu predmeta spora, dodjeljuje im dokaznu vrijednost. Samo dokazni materijal kojem je sud dodijelio dokaznu vrijednost može se smatrati dokazom.

Dokazna vrijednost (*valeur probante / bewijswaarde*) donekle je subjektivna, dok je status dokaza koji se dodjeljuje određenoj vrsti dokaza (*force probante / bewijskracht*) strogo objektivna. Status dokaza proizlazi iz očekivane pouzdanosti određene vrste dokaza. Status dokaza određenoj se vrsti dokaza dodjeljuje u skladu sa zakonom, ali samo ako se ta vrsta dokaza smatra dovoljno pouzdanom jer se time ukida diskrecijsko pravo suda. To se odnosi na dokumentarne dokaze. Ako sadržaj zakonito pribavljenog dokumenta sud tumači na način koji nije u skladu sa stvarnim tekstom dokumenta, narušava se status dokaza dokumentarnih dokaza. Oštećena stranka na temelju te povrede može podnijeti kasacijsku žalbu Kasacijskom sudu (*Cour de cassation / Hof van Cassatie*).

2 Izvođenje dokaza

2.1 Mora li stranka uvijek podnijeti zahtjev za izvođenje dokaza ili sudac u određenim predmetima može izvesti dokaze na vlastitu inicijativu?

Stranka mora moći dokazati svoje navode. U nekim slučajevima sud može naložiti stranci da iznese dokaze, na primjer tako da joj naloži davanje izjave pod prisegom (članak 1366. Građanskog zakonika). U skladu sa strogim uvjetima, sud može naložiti stranci davanje izjave pod prisegom jer će o njoj ovisiti ishod predmeta ili samo kako bi odredio iznos naknade.

Sud može ispitati stranke i naložiti ispitivanje svjedoka, osim ako je to zabranjeno zakonom (članak 916. Pravosudnog zakonika). Isto tako može naložiti vještacima da utvrde činjenice ili daju tehničko mišljenje (članak 962. Pravosudnog zakonika).

2.2 Ako je zahtjev stranke koji se odnosi na izvođenje dokaza odobren, što slijedi?

Jedna od stranaka mora podnijeti zahtjev za izvođenje dokaza u okviru glavnog zahtjeva ili putem zasebnog zahtjeva u postupku. Sud uz navođenje obrazloženja može odobriti ili odbiti zahtjev.

Ako je dokument potrebno provjeriti (članak 883. Pravosudnog zakonika) ili postoji sumnja u istinitost dokumenta (članak 895. Pravosudnog zakonika), sud poziva stranke da se pojave pred njim s pravnim zastupnikom ili bez njega te da za potrebe usporedbe predoče sve dokumente i isprave ili dokument čija je istinitost sporna. Sud može odmah provesti postupak i odlučiti o tom pitanju ili naložiti da se predmetni dokument dostavi pisarnici suda, nakon čega može sam provesti mjere ispitivanja dokaza ili naložiti da te mjere provedu vještaci. Sud zatim odlučuje o provjeri dokumenata ili tvrdnji o lažnosti dokumenta. Ako stranka predloži izvođenje dokaza o činjenici svjedočenjem jednog ili više svjedoka, sud može odobriti izvođenje dokaza ako su ti dokazi dopušteni (članak 915. Pravosudnog zakonika). Ako to nije zakonom zabranjeno, sud može naložiti ispitivanje svjedoka. Sudski službenik svjedocima šalje poziv najkasnije osam dana prije datuma rasprave. Svjedoci moraju prisegnuti te ih sudac pojedinačno ispituje. Sudac svjedocima može postavljati pitanja po vlastitom nahođenju ili na zahtjev jedne od stranaka. Svjedočenje se zapisuje, čita, ispravlja i, prema potrebi, dopunjuje te se zatim zaključuje saslušanje svjedoka.

Kako bi riješio ili izbjegao spor, sud može naložiti vještaku da sastavi izvješće. Izvješće vještaka mora biti ograničeno na utvrđivanje činjenica i tehnička mišljenja (članak 962. Pravosudnog zakonika). Vještak izvješće sastavlja pod nadzorom suda. Stranke vještaku daju sve potrebne dokumente i ispunjuju sve njegove razumne zahtjeve. Izvješće je potrebno dostaviti do datuma navedenog u sudskom nalogu. Ako je mišljenje vještaka suprotno uvjerenju suda, sud ga nije obavezan poštovati.

Sud po službenoj dužnosti ili na zahtjev stranaka može naložiti očevid (članak 1007. Pravosudnog zakonika). Taj očevid, za vrijeme kojeg stranke mogu i ne moraju biti nazočne, provodi sudac koji ga je naložio ili osoba koja je službeno imenovana u tu svrhu. Sastavlja se službeni zapisnik svih poduzetih radnji i utvrđenih činjenica te se dostavlja strankama.

2.3 U kojim slučajevima sud može odbiti zahtjev stranke za izvođenje dokaza?

Sud nije obavezan odobriti zahtjev stranke za izvođenje dokaza. Međutim, sud je obavezan izvesti dokaze ako to od njega zatraži drugo pravosudno tijelo (članak 873. Pravosudnog zakonika).

2.4 Koji različiti načini dokazivanja postoje?

U okviru općeg građanskog prava postoji pet vrsta dokaza: dokumentarni dokazi, iskazi svjedoka, pretpostavke, priznanja stranaka i izjave pod prisegom (članak 1366. Građanskog zakonika).

Dokumentarni dokazi (članak 1317. Građanskog zakonika) mogu biti u obliku javne isprave (*acte authentique / authentieke akte*) ili privatne isprave (*acte sous seing privé / onderhandse akte*). Javna isprava dokument je koji javni službenik ovlašten u tu svrhu (na primjer javni bilježnik ili voditelj registra) sastavlja u skladu s propisanim obrascem i pouzdan je dokaz, između stranaka i u odnosu na treće osobe, o sporazumu koji sadržava. Privatna isprava koju su potvrdile i potpisale sve dotične stranke u broju primjeraka koji odgovara broju stranaka vjerodostojan je dokaz između stranaka. Javna ili pisana isprava mora biti sastavljena u svim predmetima u kojima iznos ili vrijednost premašuje 375 EUR (članak 1341. Građanskog zakonika).

Iskazi svjedoka (članak 1341. Građanskog zakonika) koji su proturječni sadržaju službenih dokumenata ili im dodaju sadržaj nisu dopušteni. Međutim, ako u pisanom obliku postoje samo osnovni dokazi ili se dokumentarni dokazi ne mogu izvesti, dopuštaju se iskazi svjedoka.

Pretpostavke (članak 1349. Građanskog zakonika) su zaključci na temelju kojih se pravnim ili sudskim putem iz poznatih činjenica izvode zaključci o nepoznatim činjenicama. Pretpostavke ne mogu dodavati sadržaj dokumentima, ali mogu, kao iskazi svjedoka, činiti dokaze *prima facie* koje treba dopuniti pisanim dokazima i zamijeniti dokumente koji se ne mogu izvesti.

Priznanja stranaka (članak 1354. Građanskog zakonika) mogu biti sudska ili izvansudska. Sudsko priznanje (*aveu judiciaire / gerechtelijke bekentenis*) izjava je stranke ili njezina pravno zastupnika dana pred sudom i čini vjerodostojan dokaz protiv osobe koja je daje. Međutim, izvansudsko priznanje (*aveu extrajudiciaire / buitengerechtelijke bekentenis*) ne podliježe formalnim zahtjevima.

Jedna stranka može od druge zatražiti davanje izjave pod prisegom (odlučujuća prisega (*serment décisoire / beslissende eed*)) (članak 1357. Građanskog zakonika) ili davanje takve izjave može naložiti sud. Kad je riječ o odlučujućoj prisezi, izjava je nepobitni dokaz samo u korist ili protiv osobe koja je daje.

Dokazi u trgovačkim stvarima (članak 25. Trgovačkog zakonika) nisu uređeni, ali postoji posebna vrsta dokaza koja se odnosi samo na trgovačke stvari, tj. prihvaćeni račun kad je riječ o ugovoru o prodaji. Trgovac može uvijek upotrijebiti prihvaćeni račun kao valjani dokaz, a ostali pisani dokumenti mogu služiti kao dokaz samo ako ih je dostavila protustranka.

2.5 Na koji se način od svjedoka dobivaju dokazi te kako se ti načini razlikuju od onih pomoću kojih se dokazi dobivaju od vještaka? Kakva su pravila u vezi s pisanim dokazima i izvješćima/mišljenjima vještaka?

U skladu s Građanskim zakonikom, iskazi svjedoka smatraju se neovisnom vrstom dokaza. Postupovni i tehnički aspekti uređeni su Pravosudnim zakonikom. Izvješće vještaka samo je jedna vrsta dokaza i uređeno je Pravosudnim zakonikom. Stranke mogu od suda zatražiti da pozove svjedoke, ali ne mogu na vlastitu inicijativu odrediti vještake; to može učiniti samo sud.

Dokumentarni dokazi imaju status dokaza i sud mora poštovati njihov sadržaj; međutim, to se ne primjenjuje na izvješća i mišljenja vještaka. Ako su nalazi izvješća ili mišljenja vještaka suprotni uvjerenju suda, sud ih nije obavezan poštovati (članak 962. Pravosudnog zakonika).

2.6 Imaju li neki načini dokazivanja veću težinu od drugih?

Postoji hijerarhija uređenih vrsta dokaza. Na najvišoj su razini priznanja i izjave pod prisegom. Pisane su izjave uvijek na višoj razini od iskaza svjedoka i pretpostavki. Javne isprave vjerodostojan su dokaz između stranaka i u odnosu na treće osobe, a privatna isprava vjerodostojan je dokaz između stranaka. Na iskazi svjedoka i pretpostavke moguće je pozvati se samo ako su dokumentarni dokazi nepotpuni ili nije moguće izvesti dokumentarne dokaze o sporazumu koji je potrebno dokazati.

2.7 Je li za dokazivanje određenih činjenica obavezna primjena određenih načina dokazivanja?

Dopuštene vrste dokaza uređene su ili nisu uređene ovisno o tome je li predmet građanski ili trgovački. U okviru građanskog prava javna isprava mora biti sastavljena u svim predmetima u kojima iznos ili vrijednost premašuje 375 EUR (članak 1341. Građanskog zakonika). Samo takvi dokumenti mogu služiti kao dokaz; iskazi svjedoka i pretpostavke nisu dopušteni. Suprotno tome, u trgovačkim stvarima dopušteni su iskazi svjedoka i pretpostavke koji su proturječni sadržaju dokumenata i koji im dodaju sadržaj.

2.8 Jesu li svjedoci zakonski obvezni svjedočiti?

Svjedoci se saslušavaju ako to zatraže stranke ili naloži sud (članci 915. i 916. Pravosudnog zakonika).

Pojavljivanje svjedoka uređeno je člankom 923. i dalje Pravosudnog zakonika.

2.9 U kojim slučajevima mogu odbiti svjedočenje?

Ako sud pozove svjedoka, a svjedok smatra da postoji opravdani razlog da ga se oslobodi svjedočenja, sud odlučuje o tom pitanju. Jedan bi opravdani razlog mogao biti, na primjer, činjenica da je svjedok obavezan čuvati poslovnu tajnu (članak 929. Pravosudnog zakonika).

2.10 Je li moguće kazniti osobu koja odbije svjedočiti ili je prisiliti da svjedoči?

Osoba koja je pozvana kao svjedok mora se pojaviti pred sudom. Ako se ne pojavi, sud na zahtjev jedne od stranaka može pozvati svjedoka putem sudskog poziva koji dostavlja sudski izvršitelj (*huissier de justice / gerechtsdeurwaarder*) (članak 925. Pravosudni zakonik). Svjedoku koji je pozvan pred sud i ne pojavi se izriče se novčana kazna (članak 926. Pravosudnog zakonika).

2.11 Postoje li osobe koje ne mogu svjedočiti?

Iskaz svjedoka nije valjan ako ga daje osoba koja nema pravnu sposobnost svjedočiti (članak 961. stavak 1. Pravosudnog zakonika).

Maloljetnik koji je mlađi od 15 godina ne može dati iskaz pod prisegom. Izjave takve osobe mogu poslužiti samo u informativne svrhe (članak 931. prvi stavak Pravosudnog zakonika).

Maloljetnici imaju pravo biti saslušani u predmetima povezanim s izvršavanjem roditeljskog prava, mjestom stanovanja i pravom na kontakt. Ako sud odluči saslušati maloljetnika, maloljetnik može odbiti dati iskaz (članak 1004./1. Pravosudnog zakonika).

Djeca i drugi srodnici u silaznoj liniji ne mogu dati iskaz u predmetima u kojima njihovi roditelji ili srodnici u uzlaznoj liniji imaju suprotstavljene interese (članak 931. drugi stavak Pravosudnog zakonika).

2.12 Koja je uloga suca i stranaka u saslušanju svjedoka? Pod kojim uvjetima svjedok može svjedočiti videokonferencijskom vezom ili uz primjenu drugih tehničkih rješenja?

Stranke ne mogu prekidati svjedoke tijekom njihova svjedočenja niti im izravno postavljati pitanja, nego se uvijek moraju obraćati sucu (članak 936. Pravosudnog zakonika). Sudac može, na vlastitu inicijativu ili ako to zatraži stranka, postaviti svjedoku bilo koje pitanje koje bi moglo razjasniti ili dopuniti njegovo svjedočenje (članak 938. Pravosudnog zakonika).
Dokaz po čuvenju je dopušten; nije zabranjen nijednom zakonskom odredbom ili načelom. Osim toga, u skladu s člankom 924. Pravosudnog zakonika sud ima pravo dopustiti svjedoku da iznese dokaze iz mjesta u kojem se nalazi ako može dokazati da se ne može osobno pojaviti pred sudom.

3 Ocjena dokaza

3.1 Ako stranka nije legalno pribavila dokaze, postoje li ograničenja koja sud primjenjuje pri donošenju presude?

Nezakonito pribavljeni dokazi ne mogu se upotrijebiti u pravnom postupku. Stoga sud takve dokaze ne uzima u obzir pri donošenju odluke. Dokazi dobiveni na način koji čini povredu privatnosti, poslovne tajne ili privatnosti prepiske nezakoniti su i nedopušteni.

3.2 Hoće li moje svjedočenje biti dokaz ako sam stranka u postupku?

Dokumenti koje je izdala stranka ne mogu se upotrijebiti kao dokazi u korist te stranke. U skladu s trgovačkim pravom, računi trgovačkih transakcija koje je trgovac izdao, a kupac prihvatio, mogu se upotrijebiti kao valjani dokazi trgovca u svrhu dokazivanja relevantnih činjenica. Sud kao dokaz o transakcijama između trgovaca može prihvatiti pravilno vođene poslovne knjige.

Sudsko priznanje izjava je koju je pred sudom dala stranka ili njezin ovlaštenu zastupnik te čini potpuni dokaz protiv osobe koja ga daje.

Posljednji put ažurirano: 29/10/2019

Verziju ove stranice na nacionalnom jeziku održava odgovarajuća kontaktna točka EJA-a. Prijevode je napravila služba Europske komisije. Moguće promjene u originalu koje su unijela nadležna nacionalna tijela možda još nisu vidljive u drugim jezičnim verzijama. Europska pravosudna mreža i Europska komisija ne preuzimaju nikakvu odgovornost u pogledu informacija ili podataka sadržanih ili navedenih u ovom dokumentu. Pogledajte pravnu obavijest kako biste vidjeli propise o autorskim pravima države članice odgovorne za ovu stranicu.